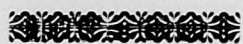

≡ II. évfolyam ≡

II. negyed ≡ 6. szám

Szerkeszti és kiadja:

≡ Rudnai Győző ≡

MDCCC ≡ február 11.

WETTI

MŰVÉSZVILÁG

ÁRA 40 FILLÉR

HORNÝÁNSZKY VIKTOR

CS. ÉS KIR. UDV.

KÖNYVNYOMDÁJA

== BUDAPESTEN ==

6. n.

≡ MŰVÉSZVILÁG ≡

* CENTRIFUGÁL IRODALOM * IRTA BALLANGO

urcsa tapasztalás, hogy apró okok néha milyen nagy eredményeket idéznek elő.

Itt van az a berzenkedés, melylyel néhány vidéki színügyi bizottság a minap a fővárosi magánszínházak vezetőit ádáz haragra lobbantotta. Az eset nem volt akkora, a milyenné fölfújták.

A városok színügyi bizottságainak hatásköre már elejétől fogva kiterjedt az illető városi színház belső dolgaira is. Például arra, hogy az igazgató milyen társulatot szervezzen és személy szerint kiket játszasson. A ki valamely színházra pályázott, mindig köteles volt bemutatni a társulat listáját akár a szerződés megkötése előtt, akár azután. Sőt később is, minden valamire való személyváltoztatást csak a színügyi bizottság hozzájárulásával hajthatott végre. És ezen senki sem botránkozott meg. Az évad folyamán az igazgató rendszerint tartozik bemutatni — hétről-hétre — a műsorát is. A bizottság jóváhagyja, vagy kifogásolja. Ez ellen sem lázadt fel sem az igazgató, sem a tisztelt közvélemény. Valószínűleg azért, mert senki sem tagadhatta, hogy a színházban a város az úr, az igazgató a szerződéses alkalmazott, a város tehát azt csináltat a színházával, a mit jónak lát, az igazgató pedig ahhoz alkalmazkodik, a kitől él.

Ezenkívül, a színügyi bizottság képviseli a színháznál — az egyre változó igazgatók és társulatok mellett — a stabil elemet, egyszersmind a tapasztalást és a színházlátogató közönség igényeit is.

Ha már most egyik-másik bizottság azt mondja, hogy bizonyos darabokat a maga színházában előadatni nem enged, ezzel csak következetes maradt az eddigi eljárásához és olyan jogával élt, a melyet az érdekeltek mindig elismertek. A felháborodás sem volt valami intenzív, mert tényleg a színműirodalom legalantasabb termékeiről volt szó és négy szem között nagyon sokan mondtuk, hogy alapjában igazuk volt. Nem lehet tagadni, hogy a vidéki közönség ízlésére a selejtes darabok halmozása bomlasztólag hatott, mert míg a fővárosi embernek módjában van a könnyű fajta dolgok mellett más színházban komoly műveket is élvezni, addig a vidéki közönség az ő egyetlen színházában nem kaphat

mindent, és a lármás, de üres, banális, de hirhedségével vonzó külvárosi múzsa mellett a komoly, tartalmas, magasabb színvonalon álló igazi művészi alkotás iránt lassankint közönyössé lesz.

Ám a mozgalomnak nem lett volna észrevehető eredménye, ha a fővárosi magánszínházak vezetői ki nem mondják, hogy ők a darabjaikat többé a lázadó vidéki városok színpadjainak át nem engedik. Persze, ez is csak vak láрма, mert hiszen a legtöbb darabot meg lehet szerezni más úton is.

De íme: a hadüzenet olyan eredményre vezetett, melyre az első pillanatban senki sem gondolt.

Az egyik város — Szeged — kimondta, hogy függetleníteni fogja magát a fővárosi színházaktól és erre a célra első lépésül megteszi azt, hogy eredeti magyar darabra olyan pályadíjat tűz ki, melynél magasabbat az Akadémia sem szokott adni. A példa ragadós lévén, el lehetünk készülve arra, hogy a többi nagy városok hasonlóképpen cselekedjenek.

A vége az lesz, hogy az igazán hivatott írók sem restellik majd részt venni azokban a nagyobb szabású pályázatokban, és meg fog esni, hogy egyik-másik pályázat eredménye országos irodalmi eseménynyé lesz, mely ugyancsak vidéki színházban fog folytatást nyerni. Ott fogja újabb diadalát ünnepelni valamelyik régi, elismert író, vagy onnan fog szárnyra kelni egy-egy új, feltűnő talentum.

Ez pedig nem jelent kevesebbet, minthogy kezdetét veszi az irodalom, ezzel az irodalmi és művészi élet üdvös decentralizációja.

Érdekes processzus ez. A század elején szétszórtságnak nevezték és mindent elkövettek, hogy az irodalomnak a fővárosban országos központot teremtsenek, a magukra hagyott erőket egyesítsék, ezzel a kölcsönhatást, a produktivitást előmozdítsák, az egyesek érvényesülését megkönnyítsék.

A törekvés elérte célját. Hatalmas központot kaptunk. De a fejlődés megállást nem ismerő folyamata oda vezetett, hogy túlságos sokan lettünk, az egyesítés zsufoltsággá változott, mely az eredeti állapottal ellenkezően, a túlerős verseny miatt, az érvényesülést napról-napra nehezebbé tette és ma elmondhatjuk, hogy itt nem vállvetett munka folyik, hanem minden egyesnek ádáz harca valamennyi ellen.

Minden írónak arra kell törekednie, hogy felülkerekedjék és erre csak egy csatamezeje van: a főváros.

A vidék nem számít. Vidéken megjelent könyv, vidéken előadott darab nem irodalmi grádus. És ha itt-ott sikerült egy-egy vidéki talentumnak figyelmet kelteni, azt jóakarói siettek felhozni a fővárosba, hogy odakünn el ne kallódjék. A legtöbben azután itt kallódnak el, mert itt, a hol ugyanarra a pontra a küzdőknek százai törnek, a győztesek már a dolog természeténél fogva is csak kevesen lehetnek.

Ezen az állapoton egy csapással segítettünk, ha a küzdőtereket megsokszorozzuk.

Azelőtt nagy érdek volt, hogy egy központunk legyen. Ugyanaz az érdek most azt javalja, hogy a főcentrum mellett kisebb központokat teremtsünk.

Ezzel a komoly irodalmi és művészi törekvéseknek alkalmat adunk új hódításokra, egyenlő dicsőséggel, a vidéket pedig belevonjuk a lüktető, az egészséges irodalmi és művészeti életbe.

Szomorú elgondolni, mennyire ki van szolgáltatva a vidék a fővárosnak. Olvasmányt, színdarabot csak innen kap. Uraságoktól levett divatnak kénytelen hódolni és eleve le kell mondania szép ízlésében is minden önállóságról, mert ha mer is néha a maga esze után járni, nem veszi komolyan senki.

Pedig a vidéki városok intelligenciája — a maga átlagában — nem áll alacsonyabb színvonalon, mint a fővárosé. Itt csak a tömeg nagyobb. Meg van hát az anyag, melyre építeni kell.

Nem lehetetlen — csak akarni kell — hogy a vidéki nagy városok nemzeti kulturának számot tevő empóriumaivá legyenek.

A kezdet nem könnyű, de miután minden kellék meg van, azt hiszem, hogy az eredmény aránylag nem sok ideig váratna magára.

A magyar író-gárda nem oszlik fel, ellenkezőleg fölveszi magába a vidéki erőket is. Csak a működési tér nyer újabb etappokat és az ostrom folyik egyszerre több irányban.

A perspektíva biztató. A vidéki város eleinte a fővárosi központ egyik jelentékeny expozitúrája, mely idővel egyre önállóbb lesz abban az arányban, a melyben közönségének öntudata izmosodik, érdeklődése bensőbbé lesz, irodalmi és művészeti élete saját viszonyaiból táplálkozik és független funkcionálásra képes szervezetet ölt.

A legtöbb városban az organizmus magva már most sem hiányzik. Évek óta sok vidéki irodalmi, újabban művészeti kör alakult. Ezekből kell az egészséges átalakulásnak kiindulnia. Erre már saját becsvágyunk is ösztökélheti a vidéki irodalmi társulatokat, mert hiszen ők vannak hivatva arra, hogy saját körük kulturális evolúciójának mindvégig vezető elemei maradjanak.

Hanem azután vizes lepedőt annak, a ki azt meri állítani, hogy mindezt a francia trágárságoknak köszönhetjük.

Megjött, mert meg kellett jönnie.

A patak-
ban ==

SZERELMI VERSENGÉS * IRTA TIMÁR SZANISZLÓ

Sokáig gondolkozott Győző – történetkénk hőse – azon, hogy minek köszönheti Pólyai Konradin a szerencsését a nőknél? Minél jobban figyelte, annál jelentéktelenebbnek találta. Elmebeli tehetségei a közepesen jóval alul maradtak sőt minél többet beszélt (pedig nagyon bőbeszédű volt), annál több ostobaságot mondott. Ízlése sem volt, modora sem volt, nagy rutinja sem volt. Amolyan mindennapi alakját képviselte a társaságnak, a kik jönnek-mennek, fölmerülnek, alábuknak. Érvényesülni az életben bizonyára nem tud, ha véletlenségből nagyobb vagyont nem csöp-pen az ölébe. De így megvolt az az előnye, hogy bizonyos irányban megóvhatta a függetlenségét, a mi föllépésének biztosságot adott. Sohasem tudta, mi az a félelem, a jövőtől való rettegés, az a nyomasztó érzés, a mely sok embernek erős impulzust ad a munkára, de még több embert bátortalaná tesz.

Bolvári Győző gazdag sem volt, független sem volt. Érvényesült ugyan az életben, mert előkelő hivatalának derekasan megfelelt és általános szeretetnek örvendett. De az asszonyoknál hiába keresett szerencsét. Tetszett ugyan itt-ott egy nőnek, de csak futólagosan, felszínről. Jó, okos, derék embernek mondták, de közelebről senki sem érdeklődött iránta. Társaságokban is kedvelték, mert kellemesen tudott csevegni, de ha megjelent, senki sem örvendett neki különösen, ha távol maradt, senkinek sem hiányzott nagyon.

Mi volt ennek az oka?

Ha ő ezt tudta volna! Eleget törte rajta a fejét, de nem tudta sehogysem megfejteni. Nem gondolta meg a boldogtalan, hogy a nők szerelmére semmi különösebb lelki tulajdonság sem szükséges. Vakon jó, vakon mulik. Sokszor retentő buta pimaszok örvendenek a legforróbb

szerelemnek, sokszor a legérdemesebb férfilelkek hiába esengenek utána. Némelyik odaadna érte egy vagyont, odaadná életének felét, hogy az igazi szerelem gyönyörének örvendhessen, de hiába töri magát, igyekszik erényekre szert tenni s az igazi szerelmet elcsempészi előle a legostobább és legérdemtelenebb.

Legalább azt tudta volna Győző, mi előnye van Pólyai Konradinnak, hogy úgy rajongják körül a nők? Akkor konstatálni tudta volna azt is, micsoda hiányosságban leledzik ő. Mert hogy Konradint szerették, azt onnan is tudta, hogy nagyon dicsekedett vele úton-útfélen, onnan is, mert szemmel látható volt. Sokszor szemrehányást tett magának, a miért a sárga irigység előntötte, mert ezt az érzést nem tartotta férfiúhoz méltónak. De hát nem tudta kieszelni Konradin szerencséjének az okát s már-már kezdett bele-törődni a sorsába.

Egy alkalommal azonban nagy világosság lobbant föl előtte. Egy perc alatt tisztában volt, vagy tisztában vélt lenni azzal, mi teszi a nők előtt oly kiválóvá. Véletlenül fültanúja volt egy beszélgetésnek, a mely néhány nő között folyt. Valamennyien Konradin pompás bajuszát magasztalták, a mely oly szépen illik férfias arcához.

– Ez hát a nagy talány megfejtése? – gondolta Győző és érezte, a mint lázadóvá lesz a természet ellen, a mely tőle ezt a nagy díszet megtagadta. Mert csinos bajuszkája volt ugyan neki is, hanem mi volt az Konradin rengeteg bajuszához képest? Ha összehasonlította a két bajuszt, bizonyos megszügyenülés szállta meg. Oh gyöngye asszonyi állat, be kiszámíthatatlanok a te indulataid!

Pedig most érezte igazán, milyen mély és igazi rivalitás van közte és Konradin között. Egy szép

és kacér hölgy: Berde Katalin verte meg a szemével és nem tudott menekülni előle. Csak ez kellett még szegény Győzőnek, hogy igazi szerelembe essék! Kétségbeesése annál nagyobb volt, mert ez a hölgy is nagyobb érdeklődéssel kísérte Konradint, mint őt. Neki juttatta társaságban a legszebb mosolyát, vele beszélgetett legszivesebben, mialatt Konradin öntetszelgéssel pödörte hosszú barna, jól ápolt bajuszát. Valahányszor Győző azt nézte, szerette volna szálankint kitépni ezt a bajuszt.

Hamarosan annak a nyitját is megtalálta, miért érdeklődik Katalin különösen Konradin iránt. Ezúttal nem a bajusz hódította meg.

Riválisa volt Elizának, a ki a társaság egyik csillaga volt. Rokoni kötelék fűzte a két leányt egymáshoz s valahányszor Elizának udvarolt valaki, azonnal érdeklődött iránta Katalin is. Nem tudta elviselni, ha Eliza valahol diadalmaskodott. Rokonok közt gyakori jelenség ez. A rivalitás itt jobban kifejlődik, mint idegenek közt.

Hosszú megfigyelés után rájött erre Győző.

Cselhez folyamodott tehát és színel kezdett udvarolgatni Elizának. Hátha a rivalitás meghozza a kívánt eredményt és a mit a sors megtagadott tőle, azt megszerzi a furfang. Kissé röstelte ugyan, hogy ilyen eszközökhöz kelle fordulnia, de mit meg nem tesz az emberfia, ha az élet boldogságáról és szerelem gyönyöréről van szó!

Sikerült is Katalin figyelmét fölébresztenie. A vonzeró, a melyet alkalmazott, hatni kezdett, de nem olyan mértékben, a mint szerette volna. Mert ha ő udvarolt Alizának színből, Konradin udvarolt neki lélekkel, odaadással. A többi hölgy szemében is kedvesebb volt Konradin, mint Győző és így ő csak a morzsáit kapta annak a kegynek, a melyben Konradint egészen részesítette.

Az ég és föld hatalmát hívta segítségül. Óh szerencse, vak istenasszony! Mily kiszámíthatlanok

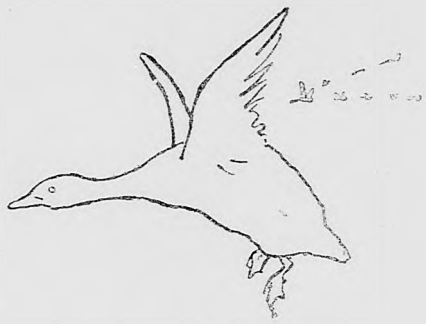

KOBER = Vázlat =

a te szeszélyeid! Hányan esengnek utánad haszontalanul, míg a sarkához kötöd magad annak, a ki sem nem eseng utánad, sem értékedet fölfogni nem tudja. Hol vannak a forrásaid? Hol az eszköz, a melylyel a forrásokat föl lehet fogni? Kinek az értelme oly nagy, hogy a szerencse szeszélyeinek törvényeit megértse, hogy azokhoz alkalmazkodjék?

Ilyen és efféle gondolatok kergetőztek szegény Győző agyában. Nem is sejtette, hogy a szerencse forrásához mily közel van, s hogy a véletlenség, az emberi sors e gyakori intézője, mily kedvező helyzetet készített számára, hogy óhajainak várába juthasson.

*

Nagy társaság volt együtt egy nyári lakban Alizáéknál. Ott volt Katalin is, a ki ma ismét legbájosabb mosolygással fogadta Konradin udvarlását. Valahányszor Győző e mosolygást látta, szívébe nyilallott valami, a mit csak nehezen tudott elpalástolni.

S mindezeket csak tetézte Konradin kitünő cinikus magaviselete.

Mikor rövid időre a hölgyektől különváltak, a férfiak között a szokásos tréfás beszélgetések indultak meg. Persze Konradin vitte a szót, még pedig nagy garral, az elkényeztetett asszony-kedvencek meglehetősen hengegő modorában, a mely annál kiállhatatlanabb, minél kevésbé találják a hallgatók indokoltnak az elkényeztetést.

Győző a közelében volt s egyik indulatroham lepte meg a másik után.

— Vannak szerelmi szerencse-lovagok is, mint a hogyan megvannak a pénznek is a maga kalandorai — mondá egy mérmők, a ki hallgatván Konradin hengegéseit, nem tudta megállni, hogy e megjegyzéssel el ne vegye a kedvét.

Azonban csalódott.

Konradinnak annyi értelme sem volt, hogy e megjegyzést magára vonatkoztatta volna. Tet-szelegve sodorta meg gyönyörű bajuszát és így szólt:

— Úgy van; ez bölcs megjegyzés. A szerelem szerencse-lovagjai és kalandorai azok, a kikben semmi, de semmi kvalifikáció sincs meg, hogy

szerelmet tudnának egyéniségükkel hódítani s mégis utána esnek.

— Benned megvan mindaz a kvalifikáció — mondá Győző gúnyosan — magyarázd hát el, miből áll a szerelem érdemének kvalifikációja?

— Ha férfiokról van szó — felelt Konradin, a nélkül, hogy észrevette volna ez új ironiát — akkor egy elengedhetlen föltétele van: hogy igazi férfiú legyen az illető. Tudd meg, hogy csak a férfiasság imponál a nőnek, úgy a külsőségekkel (és itt újra végig simította bajuszát), mint pedig lelkitulajdonságokkal. A nőt éppen úgy elvarázsolja a férfiasság, mint a férfiút az igazi nőiesség. Tapasztalatból tudom, hogy mennyire leborul és megsemmisül a nő a férfiasság előtt. Legyen annyi bölcsesség a férfiúban, hogy tolokodás nélkül érvényesítse az asszony előtt férfiasságát, hivalkodás nélkül tudja szembetünővé tenni azt, a mi legvonzóbb és legérdekesebb a nők előtt s bizonyára minden női ajk feléje fog mosolyogni, minden női szív előtte nyilik meg. A szerelem kertjében ő fogja a legszebb virágokat tépni s az úgynevezett szerelmi kalandorok és szivcsempészek úgy eltűnnek útjából, mintha sohasem lettek volna ott.

E pillanatban néhány nő állt ki a verandára. Eliza és Katalin egymás karjába fűződve lebegtek ki. Győző éppen szemközt állt velök, míg Konradin háttal állt nekik.

Konradin szivarkát vett ki aranyszelencéjéből, hogy rágyújtson. A zsebében kotorászott, hogy gyufát keressen. Szenvedélyes dohányos volt, s nem tudott sokáig meglenni szivarozás nélkül.

— Most van az éjnek rémjáró szaka! — mondá magában Győző önkéntelenül ismételve magában a brit költő szárnyas mondatát. Mert abban a percben olyan pokoli terv érlelődött benne, a milyen csak szerelmes és féltékeny emberben születhetett meg.

Gyorsan kikapott az ő szelencéjéből is egy

cigarettdát. Szájába tette és rágyújtott. A mint Konradin ezt észrevette, odahajolt hozzá, hogy a még égő gyufán a saját szivarkájának is tüzet szerezzen. E közben félig a hölgyekhez fordult. Győző pedig odatartotta a gyufát s nagy vigyázattal, de végső elszántsággal a szivarka után meggyújtotta Konradin bajuszának a végét. Konradin fölkapta a fejét, egyet-kettőt szippantott a szivarkán, mialatt bajusza égett. Persze, hogy azonnal észrevette s rettentő ijedelmében jobbra-balra kapkodta a fejét. Nevetségesebb látványt el sem lehetett képzelni, a mint a rengeteg bajusz fáklya gyanánt lobogott; a férfi pedig fejét kapkodta ide-oda, kezével el akarta nyomni a tüzet, de azt is megégette és a legnagyobb kétségbeesésben kiabálni kezdett. A hölgyek nem tudták, borzadjanak-e, vagy nevesenek. De a helyzet olyan komikus volt, hogy csakhamar élesen kacagni kezdtek, különösen, a mikor a következő dolog történt.

Az a mérnök, a ki a szerelmi szerencse-lovagokra vonatkozó megjegyzést tette, szintén közelben állt. Ott látott egy asztalkán két pohár vizet s vagy, hogy a veszedelmet elhárítsa, vagy pedig, hogy a helyzetet még nevetségesebbé tegye, felkapta ez egyik poharat s a vizet hirtelen Konradin képébe öntötte oly vehemenciával, hogy a tűz azonnal elaludt ugyan, de a víz Konradin gallérján át végig csurgott a hátán és mellén, úgy, hogy ijedten sziszzengett fel a nem várt locsolásra.

Ennél ordinárébb látványt el sem lehet képzelni. Ott állt a bajusz-hős kormosan, lucskosan; a félbajusza egészen lepörkölődött, a másik fele lefelé kunkorodva liggelt-lóggott. A szájával tátogatott, mert a hideg víz egyre lejjebb csurgott a testén. Rettentő helyzetét még súlyosbította a hölgyek sikoltása és nevetése. Egy öreg úr, a ki a hölgyek mögött állt, akkorát nevetett, hogy egy percre mindenki feléje fordult. Eliza és Katalin egymás karjába roskadtak és úgy nevettek. «Óh átkozott bajusz és

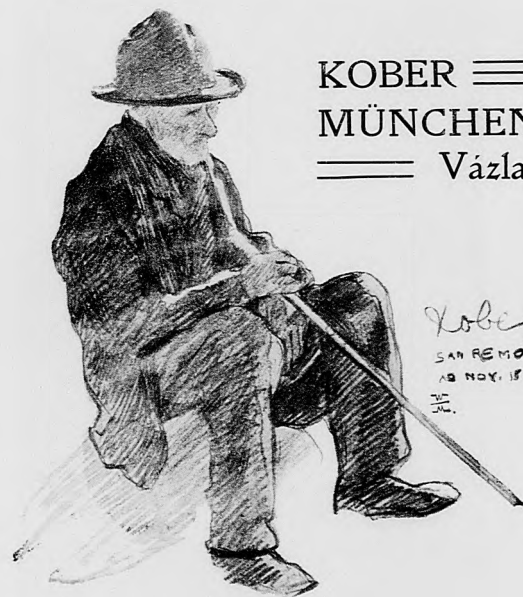
átkozott a kéz, a mely meggyújtotta!» – gondola magában Konradin és sietett kifelé, hogy a szörnyű kacagást ne hallja tovább.

A nagy nevetés közben azonban Győző nagyon jól észrevette, hogy Katalin olyan pillantást vetett rá, a mely lelkének melegséget adott. A leány jól látta, hogy Győző szándékosan követte el a csinyt s lelkében örült, hogy Eliza udvarlója ilyen nevetség tárgya lett.

*

A dologból persze párbaj lett. Pisztolyra veredtek, noha Győző biztosította a segédek, hogy nem szándékosság okozta a bajt. Sebesülés nem történt. De attól a pillanattól fogva Győzőnek nem volt oka panaszkodni, hogy a szerelemben nincs szerencséje, különösen Katalin részéről...

Konradin pedig abban a társaságban végképen le volt tárgyalva.

KOBER ≡
MÜNCHEN
≡ Vázlat

St =
Cecília

✻ TÖRÖK ASSZONYOK ≡≡≡ ✻
IRTA ILLÉS H. ZSIGMOND

Ha egy farkast ismersz, minden farkast ismersz; ha egy bárányt ismersz, minden bárányt ismersz; de ha egy asszonyt ismersz, csak *egy* asszonyt ismersz. Régi török közmondás ez, a mely már bejárta az egész világot és rá illett a földnek majdnem minden asszonyára — talán éppen a törökre legkevésbé. Nálunk az asszony *feleség* is, Törökországban csak *nő*; Európában a tudomány, művészet vagy irodalom terén is ragyogtatják tehetségüket, amott minden tehetséget, minden szenvedélyt megfojt a hárem nehéz levegője. A török asszony pedig csak a háremben él, a különvilágban csupán egy lefátyolozott arcú, bő köpenybe rejtett női test, a melyet azért vett meg a férj, hogy azután kizárólagos és korlátlan ura legyen.

A hárem, a mely a művelt nyugaton nagyon profán fogalommal lett, szentélye a mohamedán háznak. A hárem a nők lakosztálya, a hová a férjen kívül csak a szultánnak szabad belépnie. A szultánok dicséretére emlitem azonban meg, hogy ezt a korán-biztosította jogukat emberemlékezet óta nem gyakorolták.

Minden török család külön házában lakik és még a legszegényebb embernek is megvan a maga külön kis fabódéja. A törökök előtt ismeretlen a kiadó szobák intézménye. A bejárótól jobbra eső rész a nő lakosztálya: a háremlik, balra van a férfilakás: a szelamlík. Az előkelő konakoknál a háremlik felé külön bejáró van. A házak kapui egyébként állandóan zárva vannak és így az ember még tévedésből sem lépheti át a hárem küszöbét.

Mikor először léptem török területre, olyan csodás félelemmel néztem a bő köpenybe bujtatott fátyolos hölgyeket. Gyakran láttam azelőtt művészi rajzokat, a melyek egy-egy török szépséget, egy odaliskot ábrázoltak, sötétben tündöklő szemmel, a melynek ragyogása megtört a hosszú szempillákon, nyájasan mosolygó vagy bánatosan merengő arccal. Egyszer aztán közelről jól megnéztem egy olyan libajárású asszonyságot. Arcáról föl volt lebbentve a fátyol. Már nem

volt egészen fiatal. Egynéhány mély barázda szelte végig arcát, a melyet a festőművészet minden ügyessége sem tudott ifjabbá varázsolni.

— No ez nem lehet a «Keleti szépség» című kép modellje — gondoltam magamban; noha a nő merészen hajlott orra határozottan keleti származásra vállott.

Ez a hölgy teljesen lerontotta előttem a török nők nimbusát. Elvégre a legtöbbször összes érdekessége az, hogy fátyolt visel.

*

Mohamed, a ki a férjek szempontjából nagyon bölcs ember volt, elrendelte, hogy a nők idegen férfiak sóvár szemei előtt elrejtsek bájaikat. Ebből a rendeletből kell következtetnem, hogy a Mohamed idejébeli hölgyek nagyon csapodárok voltak és igen erélyes rendszabályokat kellett életbe léptetni bizonyos kizárólagos férji jogok megvédésére. Éppen ennek a rendszabálynak a szükségessége vall arra, hogy a Kelet hölgyei épúgy örökölték Éva anyánk sok nemes tulajdonságát, mint a Nyugat asszonyai. A különbség ma csak az, hogy azoknak erényeire a törvény is felügyel.

Ez a szigorú törvény természetesen megtette hatását, de egyúttal arra is okot adott, hogy Mohamed intenciót félreértsék. A proféta szemében ugyanis a fátyolviselés csak eszköz volt a cél biztosítására: az a naiv török asszony pedig avval a boldog öntudattal hitegeti magát, hogy valami nagyot vétett a kórán ellen, a mikor fellebbentette a fátyolát, avagy rákacsintott egy idegen férfira.

Érdekes, hogy az orvosokkal szemben is fönnáll a kórán tilalma és a török asszony rendszeren az ajtón dugja ki a kezét, ha azt akarja, hogy a doktor megtapogassa a pulzusát. A császári háremben a himlő-oltást például úgy végzik, hogy a hölgy a karját egy spanyolfal nyílásán dugja ki.

A török nők teljesen el vannak zárva a nyilvános élettől. Mulatóhelyekre nem járhatnak: a vonaton,

hajón, lóvasúton pedig teljesen elkülönített és lefüggönyözött hely van számukra fentartva.

Az előkelő nő egyáltalában nem is jár ki gyalog, hanem mindenüvé hintón megy. Naplemente után, nem szabad az európai negyedben tartózkodniok és még a török fertályokban is csak lámpással a kezükben szabad az esti órákban az utcára kilépniök. Tavasz és nyári napsugaras időben kijárnak az asszonyok a temetők ciprusai alá tereferélni, az előkelőbbek pedig az «édes vizek» mentén találkoznak ismerőseikkel.

A műveltebb nők odahaza teljesen európaias öltözetekben járnak s csak az utcára menet veszik fel a selyemből való bő köpenyt, az úgynevezett feredzseket és a fátyolt. Jellemző tény, hogy a fiatalabbak és csinosabbak többnyire nagyon átlátszó fátyolt hordanak és a legtöbb esetben azt is felhajtják. Tény az is, hogy ezek a csinos teremtések nagyon jól tudnak kokettirozni; de ritkán akad férfi, a ki egy csalfa szempillantásért vásárra vinné a bőrét.

Egy kicsiny epizódott mondok itt el, a mely eléggé jellemezheti az ottani viszonyokat.

A múlt esztendőben egy fiatal tanár jött Berlinből a konstantinápolyi német iskolához. Az illető

még nem ismerte az ottani szokásokat és ezért barátai jó eleve figyelmeztették egyre-másra. Különösen óva intették, hogy őrizkedjék a török asszonyoktól és a legbájosabb kacsingatásokra se merjen reagálni. A mi professzorunk nem vette komolyan ezt a figyelmeztetést és visszaképzelte magát a spreed-parti metropolis szép asszonyai közé. Egy nap valamelyik kollegájával együtt sétált Stambul előkelő török fertályában, a mikor egy konak rácsablaka mögül két női fej ötlött a szemébe. A hárem ablakain alkalmazott sűrű rács, az úgynevezett kafez ugyanis szabadon hagyja az ablak felső részét. A két nő pedig odabenn felállt az ablakpárkányra és a rács fölött vidáman integettek kifelé. A fiatal német rögtön megállt az ablak alatt és élénk gesztikulációval jelezte a hölgyek iránt való vonzalmát. Az idősebb tanár hiába hívogatta; ő nem akart az ablaktól megválni, javában mutogatta még a szívét, hányta a csókokat, a mikor kiugrik a kapun két eunuch, kezükben hatalmas vizilőkorbácscsal, s a nélkül, hogy a szerencsétlen udvarló védekezhetett volna annyira helybenhagyták, hogy segítségére jövő társa eszméletlenül lelte és úgy szállította kocsin a lakására. Hat hétig nyomta az ágyat a szegény professzor, a nélkül, hogy valami törvényes elégtételvézésre gondolhatott volna és alig gyógyult fel sebeiből, visszakiváncozott hazájába, a hol nem szokott ilyen szomorú vége lenni, még a kevésbé ártatlan mulatóságoknak sem.

Az úrnők körül a szolgálatot arab szolganők és eunuchok végzik. Ezek mulattatják is a hárem népét tánccal, zenével, meseszóval; az eunuchok azonban egyúttal felügyeletet is gyakorolnak. Ők kísérik úrnőiket sétájukban, ők az erényörök s az úr megbízott emberei. Beszélték török ismerőseim, hogy régebben s még ma is a konzervatívabbeknél korbácscsal a kezében jár a háremben a fő-eunuch és véres vagy kék sávok a nő testen bizonyosságai a háremben uralkodó szörnyű fegy-

lemnek. A császári hárem fő-eunuchját fenséges cím illeti és rangban egyenlő a nagyvezirrel és sheik ül izlammal; tehát a miniszterelnökkel és az izlam főpapjával.

Ma már nem oly szomorú a török nő helyzete, mint volt egykoron. A fővárosban például már az is ritka eset, hogy a közönséges polgárembernek egynél több felesége volna. Egyébként is csak a dúsgazdagok engedhetik meg maguknak a többnejűség fényűzését. A török ugyanis nemcsak, hogy hozományt nem kap, hanem még ő köteles a nő szüleinek egy vagyoni állásának megfelelő összeget fizetni; továbbá minden asszonyt külön lakosztály és külön szolgálománya illeti meg. Mindez tehát nagyon megrágtja a többnejűséget. A korán értelmében a török különben is *csak* négy törvényes feleséget vehet el; a többi *hárem-hölgy* csupán, de az első magzat már az odaliskot is törvényes feleséggé avatja.

Az 1876-ban meggyilkolt Abdul Aziz szultánról mondják, hogy háremében 1200 nője volt. Az ő háreme tényleg egész városrészt foglalt el és fönntartása évenként milliókat emésztett meg. Az özvegyen maradt császári háremhölgyekről az új szultán tartozott gondoskodni és Abdul Hamid nem is fosztotta meg őket az eddigi jóllét és pompától. Ezek a nyugalmazott háremhölgyek a régebbi szultánoknak annyira terhükre estek, hogy egy időben nagyon kegyetlen módon iparkodtak tőlük szabadulni. Az új szultán ugyanis elődének háremhölgyeit éjjel kiszállította a Boszporus egyik elhagyott pontjára. Az eunuchok ott bevarrták az asszonyokat a magukkal hozott bőrsákokba, nagy követ kötöttek rájuk és úgy hányták be a tengerbe.

Konstantinápolyi tartózkodásom alatt egyszer rám mosolygott a szerencse: engedélyt kaptam egy régebbi császári hárem megtekintésére.

Forró nyári délután volt. A tenger felől egyetlen szellő sem mozdult és a Boszporus kékes-zöld

víztükrét alig zavarta hullám. Abdul Aziz szultán ragyogó fehér márványpalotája, a Dolma Bagcse előtt várt ránk az udvari csónak. Egy császári segédtsit hozta magával az irádét, a melynek felmutatásakor fölnyilik előttem egy darab mennyország, a Begler-Bé tündérvilága. A hat csónakos szabályos evezőcsapása nyílsebesen röpítette hosszú, keskeny járművünket a kisázsiai part felé. Csodálatos lázas izgatottság vett rajtam erőt, a mikor túlérve a Marmara-tenger betorkolásán, feltűntek közvetlenül a Boszporus partján a sárgára festett falak. A hat ember behúzta evezőjét s a kormányos horgos rúddal fűzte a kőparthoz a csónakot. A kapu előtt fegyverbe állott az őrség és a szolgaszemélyzet földig hajolva fogadta a császári parancsot.

Felnyiltak előttünk a hatalmas ajtószárnyak s aztán süppedékes szőnyegeken haladtunk végig az ékes, cifra folyosókon. A hárem ajtajához értünk. Valami bódító illat terjedt szét a légben, fejem szédült, szemeim kápráztak. Öntudatlanul követtem a tisztet végig a termeken, a melyeknek falát drága, nehéz hímzések borították. Csak az arany s ezüst fonál csillogott felém, a többi mind összefolyt szemeim előtt. Úgy tetszett mindig, mintha a következő szobából ének s zene hangja hallatszanék át s aztán közeledtünkre sietve menekülnének az odaliszkok a hárem nagy termébe. A szobában még ott rezgett az édes, csengő dallam, még szinte hallatszott a habos selyemköntösök lágy suhogása és meglátszott a süppedékes szőnyegen a piciny lábak nyoma.

Eljutottunk a nagy terembe is. Két oldalt félrehúzták a szolgák a drága ajtófüggönyöket és gyökeret vert lábam, a mikor szemem elé tárult a keleti fényűzés, pompa és kéj csodás tanyája. A tenger felől megtörve verődtek be a kafezek a napsugarak és végigfestették a padlaton a függönyök égbék színét; a légben valami egyhangú, mámorító zene zsongott és bódító illatár ejtette rabul az érzékeket. Középen nagy fehér márvány medencében rózsasávos langyos sugarat lövelt ki a szökőkút és felizgatott képzeletemben láttam, a mint karcsú testű, gyönyörű odaliszkok kéjelegve uszkálnak a fehér medencében. Mások pajkosan kergetődznek a puha szőnyegeken és édes kacagásuk felcsap a magas boltozat felé.

És középen, egy puha széles kereveten láttam a szultánt, fásult, színtelen tekintetével, a mint érzéketlenül, álmosan, komoran nézte a paradicsombeli képet.

A kíséző tiszt felvert végre álmodozásaimból és szomorúan szólt török nyelven:

– Látod effendi, ez volt valamikor a nagy Medzsíd háreme. Az ő halálával kivonultak innen az asszonyok és szárazon áll azóta a rózsavizes szökőkút.

Igaz! Kivonultak az asszonyok, nem csobog többé a szökőkút vize, a por vastag rétegekben rakódott a bútorokra, a drága selyemszöveteket megrágtá a moly; a pusztulás, az enyészet rí ki minden zugolyból. Olyan rideg, sivár az ilyen elhagyott hárem! Vajha elpusztulna vele az egész ósdi intézmény is.

≡ ≡ ≡ JOLÁN ≡ ≡ ≡

Ki árván járja földi útját,
 Kit otthon, hű család se vár,
 Lelkének örökös borítját
 Soha se úzi el sugár,
 Ki olyan elhagyott, magányos,
 A lantja is csak búnak áldoz,
 Mért vonja mégis szeretet
 Felém a gyermekszíveket?

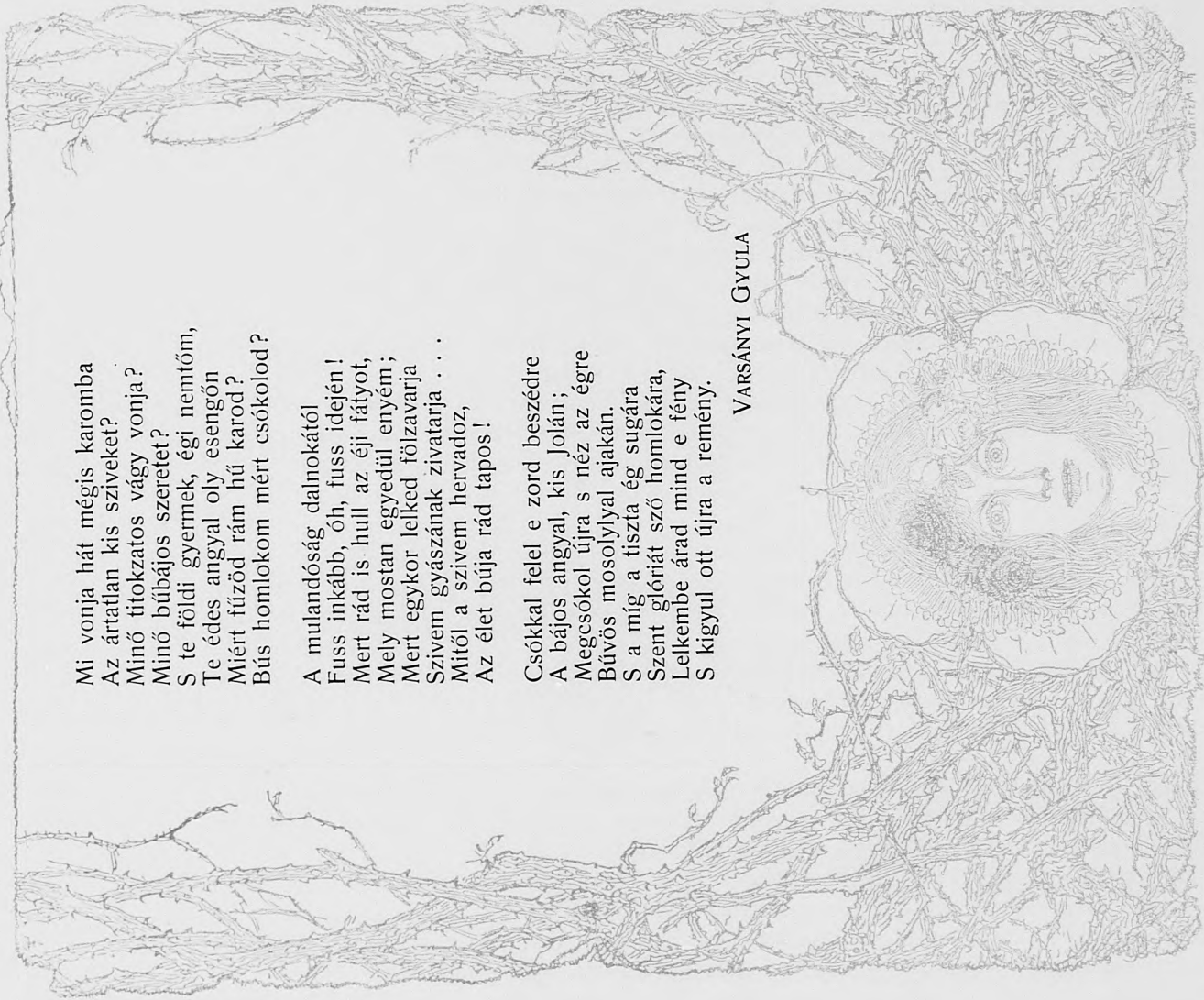
Sohsem fog várni drága hölgyem
 Mosolygó ajkán mátkacsók;
 Ringatni nem fogok ez ölben
 Bimbót, véreből sarjadót;
 A lelkemből kiáradt tüzellel
 Nem gyujtlak meg családi tűzhely,
 S a míg elégek egyedül
 E legszentebb üdv elkerül.

Mi vonja hát mégis karomba
Az ártatlan kis sziveket?
Minő titokzatos vágy vonja?
Minő bűbájos szeretet?
S te földi gyermek, égi nemtóm,
Te édes angyal oly esengőn
Miért fűzöd rám hú karod?
Bús homlokom mért csókolod?

A mulandóság dalnokától
Fuss inkább, óh, fuss idején!
Mert rád is hull az éji fátyot,
Mely mostan egyedül enyém;
Mert egykor lelked fölzarja
Szivem gyászának zivatarja . . .
Mitől a szívem hervadoz,
Az élet bűja rád tapos!

Csókkal felel e zord beszédre
A bájos angyal, kis Jolán;
Megcsókol újra s néz az égbe
Bűvös mosolylyal ajakán.
S a míg a tiszta ég sugára
Szent glóriát szó homlokára,
Lelkembe árad mind e fény
S kigyul ott újra a remény.

VARSÁNYI GYULA

* ELŐLEGEK * IRTA GODA GÉZA

74

gy képzelem, hogy a nemzetek eleven ereje valami állandó, sohasem fogyó és sohasem szaporodó anyag. Ebből a materiából minden időkből jöcskán tellett arra a dekorációra, a melylyel a hiúságot és a fél-nagyságokat drapíroztuk s a melylyel megtermékenyítettük azt a szántóföldet, melyen a dicsőség és hírnév babérfái nőnek. Ha matematikus volnék s az arányszámok megállapításában meg tudnám keresni az igazságokat, körülbelül így formulálnám a dicsőség és hírnév eloszlásának mértékeit: a magyar politikusnak kilencven százalékot juttat a rosszul értesült és rosszul ítélő közvélemény, a magyar művészetnek vagy öt százalék jut, három percent a vidéki és fővárosi dinasztikus hatalmat alapító családoknak, egy percent marad a magyar tudósoknak, s a mi még megmarad, az szétforgácsolódik azokra a kis, szürke asztalosokra, a kik lombfűrész munkából kalitkát építenek vagy olyan speciális magyar műremeket alkotnak, a melynek nincs ugyan semmi praktikus értelme, de tele van csodás eredetiséggel.

Schvarcz Gyula, a ki most, hogy meghalt, némi kis elismerést és dicsőséget szerzett egy testi elmulása révén, sokszor tárgyalta a hírnév kérdését ilyenféle képen s avval a perzselő kritikai lánggal, a melylyel az arisztoteleszi államorfológiának, Montesquieunek és legutóbb Xenophonnak "pörkölte el az idők folyamán megnövekedett tekintélyét, bírálta azt a gyerekes kritikát, a mely Magyarországon lábra kapott.

— Ebben az országban, mondta egyszer Schvarcz Gyula, mindenkit megköt a felelősség, s ez a csodásan és geniálisan megkonstruált ország méltó arra, hogy minden politikus megbámulja. Két dolog van csak, a mi valamiképpen kibújt az általános felelősség kötelezettsége alól, az egyik a magyar egyetemi tanár, a másik a magyar kritikus.

S most, hogy Schvarcz Gyula könyvei helyébe rózsákat és kései babérlevelet hintettek el a halottas szobává átalakított dolgozószobájában, csendes rezignációval kell aláírunk azt a nyugtát, melyet a magyar tudóst megillető egy százalékos dicsőségi járulékból a Schvarcz Gyula nevére állított ki a magyar kritika.

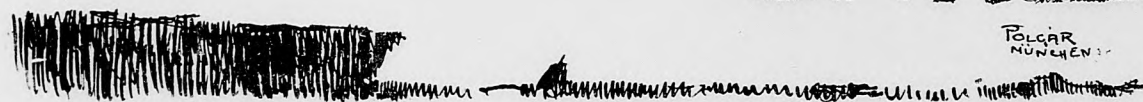
Az elismerésre és a dekorációra szánt energia egy csekélyke percentjével temetik el ma Schvarcz Gyulát, s a külföld nyilván nagyot fog gondolni rólunk, a kiknek annyi a nagy emberünk, hogy a Schvarcz Gyulák számára csak ennyi elismerésünk marad.

A mi nagy embereink?! Nálunk csodálatos módon összezavarták az értékeket s a talentumok, a nagy számú talentumok értékét összetévesztették a kis számú zseni értékével. Minden elismerés és minden dicsőség azoknak jutott, a kik dicsőségért és pénzért dolgoznak. A talentumok velük született fürgeségükkel szekerre rakják nagy babérkoszorúikat és kereskedőhöz illő ravaszsággal számítják át a zseni termelte értékeket. A Schvarcz Gyula halála ötletéből csak még szomorúbban domborodik ki ez az igazság s kész volnék haragra lobbani ekkora emberi rövidlátás és gyarlóság miatt, ha nem tudnám, hogy minden szántóföldről és minden fáról az szedi a termést, a ki élni akar belőle. A dicsőség eloszlásának kérdését ilyenformán nem is egészen az emberi rosszakarat szabályai irányítják, hanem maga a szükség s az alkotás célja. A zseni ösztönből alkot, titkos, nagy erők hajtják a munkára, s nem az

75

POLGÁR
MÜNCHEN

POLGÁR ≡
MÜNCHEN
≡ Téli kép

élőknek, hanem a születendőknak egyengeti az útjait. Olyanformán dolgozik mint a gondos családapa, s szellemi depozitumait nem magának, hanem fájának gyümölcsözteti. Talán titkos ösztön hajtja a munkára s öntudatlanul is a legvégső célok lebegnek szemei előtt. Ezekkel a végső célokkal szemben pedig hitvány és kicsiny dolog az emberek elismerése, a dicsőség pedig olyasvalami, a mi az utcák saráiban hever, csak le kell hajolni érte s felszedheti, a ki fel akarja szedni. Nem bére a nagy munkának, nem honorálja azt a szerető gondosságot, a melylyel a késő utódok igazságaiért küzd a tudós, nem fér meg annak a munkának a komolyságával, a melyért a Schvarcz Gyulák adják oda az életüket.

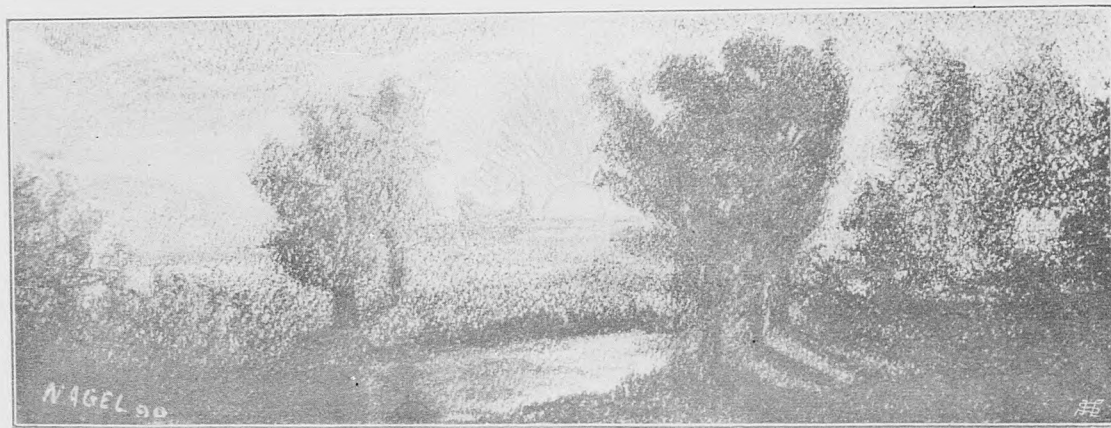

A kortársak sohasem ítélik meg azt a jót, a mely utódaikra vár, s nem fizethetnek olyan értékekért, a melyek csak századok múlva eszkomptálhatók. A dolgok természetes rendje tehát, hogy a dicsőség eloszlásában a nagy jutalékokat azok vágják zsebre, a kik a jelen élvezeteit termelik, s azoknak, a kik a jövőnek dolgoztak akkor jusson a dicsőségből, a mikor az alkotásaikban lefektetett értékek az emberiség élvezeteivé, közös szükségévé válnak. Azt hiszem ez az oka annak, hogy mikor a Schvarcz Gyulák könyves szobáin végig suhan a halál, odakünn egy percre megdöbbennek az emberek s körülbelül így szólnak egymáshoz:

– A míg élt, alig ismertük, pedig a gyerekeink javára élt s igazságokat keresett a tévedések lerombolása árán. Mondjuk hát róla, hogy nagy ember volt, nehogy azt mondják ránk az utódok, hogy nem értettük őt.

Ne komédiázzunk s ne kérjünk bocsánatot önmagunktól. Az ilyen emberek nem nekünk dolgoztak s nem mitőlünk várják az elismerést. Azt az egy percentet csak előlegül kapták, mosolyogva vágják zsebre s mosolyogva mutogatják majd abban a díszes társaságban, a melybe fel jutnak:

– Na! Egy percent előleg . . .

JÓZSA =
KÁROLY
= Disz

NEM TUDOM, HOL FOGOK MEGHALNI . . .

Maláj dal. Multatuli (Eduard Howes Dekker) holland írónak «Max Havelaar» c. regényéből.

Nem tudom, hol fogok meghalni.
Láttam a végtelen tengert, ott messze, dél felé,
a hol atyámmal jártam sőt szerezni.
Ha a tengeren halok meg és testemet bevetik a
hűvös hullámok közé, a cápák mind oda-
sietnek.
És tetemem körül uszkálva kérdik egymástól:
Melyikünk falja fel a testet, mely amott a
víz mélyére száll?
Én nem fogom hallani . . .

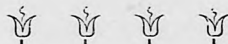

Nem tudom, hol fogok meghalni.
Láttam égni a Panszu házát, ő maga gyújtotta
fel végső elkeseredésében.
Ha égő házban halok meg, a lángba borult ge-
rendák összeomlanak tetemem fölött.
És odakünn a megrémült tömeg: tüzet! tüzet!
kiáltva teli vedrekkkel oltja a lángokat.
Én nem fogom hallani . . .

Nem tudom, hol fogok meghalni.
Láttam a Paliszu holttestét, a ki nagyon öregén
halt meg, fehér fürtös fővel.
Ha öregén halok meg, fehér fürtös fővel, a sirató
asszonyok körülveszik tetememet.
És megtöltik a levegőt hangos jajveszéklésükkel;
és a gyermekek is sírni fognak keservesen.
Én nem fogom hallani . . .

Nem tudom, hol fogok meghalni.
Láttam sok halottat Badurban. Fehér szemföde-
let borítottak rájuk és úgy temették el.
Ha Badurban halok meg, majd eltemetnek a falun
kívül kelet felé a domb mellett, a hol a fű
nagyon sűrű és nagyon magas.
Adenda el fog jönni sírhalmomhoz és ruhájának
szegélye lassan végig suhog a zöld pázsiton...
Ezt meg fogom hallani.

Ford. GÁBOR IGNÁC

A TÁVIRO KISASSZONY * IRTA RENÉ MONTBOIS ≡

Oh! már célnál vagyunk? Erős lökéssel, mely ülőhelyemről majdnem lelódított, állt meg a vonat. «Isle-sur-Sorque!» kiáltották a vezetők.

Összeszedtem holmimat s a vonatból kiugorva felszálltam a kocsira, melyet barátom Delamare küldött számomra a pályaudvarra. Utazás közben hirtelen eszembe jutott, hogy valami fontos dolgot elfelejtettem, s így első gondom az volt, hogy rögtön táviratozzam Párisba. Tehát mindenekelőtt a postahivatalhoz hajtottam.

Valami törődött, életunt toll segítségével, sárgás-piszkos tentával fáradtságosan pingáltam le táviratom betűit.

Egy idősebb hölgy unott arckifejezéssel vette át munkámat, megszámlálta a szavakat, s bizonyos összeget határozott meg, melyet rögtön leszámoltam a rácsozat deszkájára.

Éppen midőn a teljesített kötelesség érzetével távozni készültem, egy másik hölgyet vettem észre az irodában, ki háttal felém lázas sietséggel dolgozott a Morse-on.

Fiatal? Valószínűleg! Vörös hajú?! Minden bizonynyal! Csinos? Miért ne volna!

Egyszerű fekete ruhájának körvonalai szép termetet mutattak. Hatalmas kontyba csavart fénylő haja fedetlenül hagyta vállának felső részét. S minő váll volt ez!

Hirtelen, legyőzhetetlen örült vágyam támadt, hogy ajkaimat odatapaszszam a fehér vállakra.

Azon reményben, hogy a fiatal távirónő majd csak megfordul, ott maradtam a rácsnál, s az öreghez ostoba, minden összefüggés nélküli kérdéseket intéztem.

De a csinos vörös hajú nyugodtan tovább táviratozott. Meguntam a várakozást, s eltávoztam.

Másnap kora reggel természetesen újra a postahivatalban voltam.

Ott volt a szép vörös hajú, még pedig — egyedül.

Most kénytelen volt megmutatni arcát, a miért éppenséggel nem volt okom a panaszra, mivel az minden tekintetben méltó volt a vállához.

S hozzá még fekete szemek, hosszú szempilákkal!

S micsoda szemei voltak ennek a vörös hajúnak!

Bélyegeket vettem, s bár leveleimet barátom címére vártam, poste-restante küldemények után kérdezősködtem s tudakozódtam, hogy mely időben adják ki a leveleket; röviden szólva, több mint egy negyedóraig maradtam ottan, s játszottam a bolondos szerelmes szerepét.

Ő higgadt nyugodtsággal válaszolt, okos, de mozdulatlan arckifejezéssel.

Ezentúl minden nap eljártam a postára, sőt, miután szolgálati idejét kipuhítottam, néha kétszer is napjában, s nagyon ügyeltem, hogy ne mulasztzam el a találkozót, melyet csak magam adtam magamnak.

Hogy gyakori jöveteletem némiképp igazolhassam, olyan egyéneknek írogattam, kik évek óta mitsem hallottak felőlem, s számos embernek táviratoztam, kik ezért okvetlenül örültnék kellett, hogy tartsanak.

Soha még ily írás-hóbortban nem szenvedtem.

Minden nap ismételtam magamban: ma minden bizonynyal, ma feltárom előtte szívemet. De komoly arca mindig megsemmisíté legszebb terveimet, s a helyett, hogy Mademoiselle, je vous aime! azt hebegtem: Un timbre de trois sous, s'il vous plaît.

A helyzet elviselhetetlen lett.

Mivel szabadságom vége felé közeledett, elhatároztam végre, hogy lerontom mögöttem a hidat, s mindent merek, hogy mindent nyerhessek.

A postahivatalba mentem, s barátaim egyikéhez a következő táviratot intéztem:

«*Jules Chrétien. 96 Boulevard Malesherbes, Paris.*

Elutazásom lehetetlen. Halálosan szerelmes vagyok az isle-sorquei távirónőbe.»

Azt reméltem, hogy legalább a fiatal hölgy várakozó fehérségű arcán ezúttal némi pírt fogok észrevenni.

De erről szó sem volt. A szokott hidegvérrel csak annyit mondott: «*80 centimes*».

Ostoba arcot vágtam, s összekotoráztam zsebeimet, hogy a hajmeresztő táviratot kifizessem, de csak néhány rézdarabot sikerült kihalásznom.

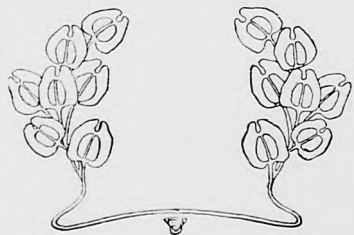
Előkerestem tárcámat, s egy ezer frankost vettem ki belőle.

A szép vörös hajú elvette, figyelmesen megvizsgálta, hüvelyk- és mutató-ujjával megtapintotta.

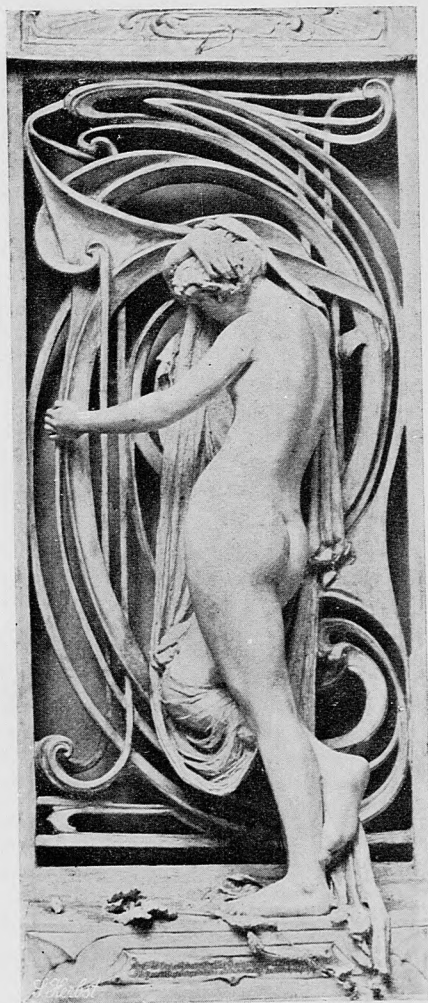
A próba kétségkívül megnyugtató volt, mert arca hirtelen mosolyra huzódott, mely előtüntette csábító fogacskaikat.

S oly hanglejtéssel, mely csak Párisban, s ott is csupán a Boulevard és a Place Clichy közötti területen ismeretes, kérdezte:

«*Faut-il rendre la monnaie, Monsieur?*»

== Gypsminta ==

≡ ≡ FÉLMULT IDŐKBŐL ≡ ≡

FŐVÁROSI ROMÁNC

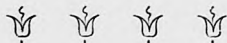
Vágtat az omnibusz ...
Azaz: lassan halad,
A városligeti
Gesztenyefák alatt.

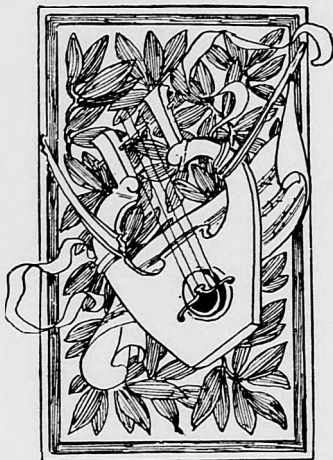
Benn szóke ifjú ül,
S egy barna kis leány,
Természetes tehát —
Az egyik halovány!

Beszélnek hangosan,
Beszélnek csöndesen:
«Örökre a tied
Leszek szerelmesem!»

A kocsis odakünn
Fütyüli ezalatt
Rigolettóból, hogy
«Az asszony ingatag!»

BERECZ KÁROLY

SZINHÁZ

M. RÍR. OPERA

A MEDVEBŐRÖS. Nem tudom, művészeti eseményt, vagy kasszadarabot várt-e Káldy Gyula, mikor a *Medvebőrös*-t előadásra elfogadta. Wagner Szigfrid első művének bemutatása lehet művészeti kuriozitás, lehet legjobb esetben szenzáció, művészeti esemény semmi szín alatt. Arra Szigfridke még nem elég nagy ember. Föltételezem, hogy Káldy direktor ezzel tisztában van. Maradna tehát a második eset: a színház kasszadarabot remélt. Szent Isten, lehetséges a direktori szem ilyen eltévelyedése? A ki operai dolgokban kissé hozzáértő és ismeri a mi közönségünk ízlését, ha csak egyetlen pillantást vet a *Medvebőrös* partitúrájába, kell, hogy tisztában legyen a mű budapesti sikerével, vagy mondjuk pontosabban: balsikerével. A *Medvebőrös*-ben alig van valami, a mi közönségünknek tetszeni szokott, viszont tenger sok olyasmi van benne, a mitől szinte irtóznak a mi embereink. A hol a *Mesterdálnokok* fenséges humora siket fülekre talál, ott értsék meg a *Medvebőrös* szatiráját? A hol a nagystílű eredeti nem kell senkinek, ott a halovány kópia hasson?

Mert bármit is mondjanak, a *Medvebőrös* bizony csak kópia. A filius ante patrem úgy meg nem írta volna operáját, a hogy megírta. Nagyon jól esett Szigfridnek, hogy papája oly szépen megkonstruálta, mondhatni, sablonokká formálta a zenedráma stílusát. Kész frázisokkal dolgozhatott az atyai hagyatékban való szabad rendelkezéssel. Vajon mi történik, ha Rikárd következnék a zenehistoriában. Szigfrid után és nem megfordítva? A kérdés naiv, de a felelettel igen precizen jellemezhetjük Wagner Szigfridet. Szigfrid talentuma a maga igazi mivoltában érvényesült volna. Wagner Szigfrid tudniillik par excellence melodikus talentum, a detailra, a finomságokra, a filligrán munkára való hajlandósággal, azonkívül romantikus és népies.

Mindez független az apjától öröklöttektől. Ez az ő egyénisége, melynek semmi köze ahhoz, a mit általában Wagnerizmusnak neveznek. Szóval Szigfrid egyéniség. De ne tessék felejteni, hogy mindaz, a mit a legutóbbi sorokban mondtam, csak akkor áll föltétlenül, ha a történeti sorrendben Szigfrid szerepel Rikárd előtt... Abban a Szigfridben, a ki Rikárd után következik, megvan az elmondott egyéni tulajdonság mind, persze nagy mértékben impregnálva, eltorzulva, kivetkőzve. Nagyon természetes, hogy Szigfrid belemerült apja egyéniségének ösvényébe. Ha nem tartanám Szigfridet nagy tehetségnek, nem bálnám. Elvégre nem történnék egyéb, mint hogy a Wagner-epigonok száma szaporodnék egygyel; oly sokan vannak, hogy ez föl se tűnik. De Wagner Szigfrid nem epigonságra hivatott elme. Annyi az eredeti és finom vonás benne, hogy megalkotná egykönnyen a maga stíljét, a modern német drámairodalom hasznára. A német opera úgyis kétségbeesjtőn pang.

A *Medvebőrös* úgy, a hogy van, nem jelent a zene-litteratúrára sem hasznót, sem haladást. Ha Wagner Szigfrid népiesebben, dallamosabban, kevesebb drámai bombasztal és hosszadalmassággal komponálja meg a tárgyat, hajlandó vagyok előbbi kijelentésemet revokálni és bizonyos fokú eseménynek deklarálni a *Medvebőrös*-t. Wagner Szigfrid technikailag oly mester s egyszersmind oly poéta, hogy nem szorul a Wagner névre és az apai örökségre. Tagadja meg egy kissé a familiáját. Ne nyilatkozatokkal, a hogy eddig tette, hanem új operával, melyre nem azt mondják, hogy Wagner-stílusban van írva, hanem azt, hogy Wagner Szigfrid-stílusban van írva. A *Medvebőrös* budapesti balsikere után is meg vagyok győződve arról, hogy Wagner Szigfrid tud ilyen operát megírni.

Kern Aurél.

MOZAIK

TI TITKOS DRÁMAIRÓK, a kik unos-untalan zörgettek a színházak kapuin s nem nyitattik meg nektek, ti többször visszautasított művészek, a kik képeiteknek még egy iczi-piczi felhő sarokhelyet sem kaptok a különböző szezonu képkiallításokon, újjongjatok, tomboljatok örömetekben, mert végre felderült a ti hajnalotok is. És a ti szabadságtok napja is nyugaton kelt fel, Franciaországban. Egy vidéki francia drámaíró ugyanis a minap azzal a kérelemmel fordult a képviselő-kamarához, hogy a kérvényéhez kéziratban csatolt s már több színigazgató által visszautasított drámájának előadását, ha arra érdemesnek ítéli, hivatalból rendelje el. És a kérvénybizottság egész komolyan érdemleges elbírálás alá vette a kérvényt és azt a dráma elolvasása után pártolólág terjesztette a kamara elé... Valószínű, hogy ez az eszme nálunk is utánzókra fog

találni és akkor uram Istenem, milyen perspektíva nyílik a lappangó drámaírók és művészek számára: «A képviselőház irodalmi és művészeti albizottságának jelentése c. drámájáról»... Zajos képviselőházi *vita* a bizottság jelentése fölött!... Aztán szavazás természetesen pártállások és klikkek szerint... Különben, ha veszszük pártállások és klikkek döntenek az irodalmi és művészeti kérdésekben manapság is. Ez tehát nem is volna újítás. —g.

PARASZTLOGIKA. Csak nincsen párja a mi parasztunknak. Valamelyik, a fővárossal szomszéd faluban, beállított néhány hét előtt egy parasztgazda a papjához.

— Gyónni jöttem, tisztelendő atyám, elloptam egy disznót. A tisztelendő úr erősen a lelkére beszél, s végül felszólítja, hogy adja vissza a disznót.

— Nem lehet, — mondja a paraszt, — mán megettük.

A tisztelendő úr a disznó ára után kérdezősködik.

— Huszonöt forint, — feleli a paraszt.

— Meg kell azt fizetned annak, a kitől elloptad a disznót.

A paraszt úgy is cselekszik. — Rövid idő múlva eljő ugyanaz a paraszt és ismét meggyónja, hogy disznót lopott. A tisztelendő atya nagyon megütközik az eseten és alaposan lehordja a parasztot. De a paraszt ezt a disznót sem adhatja vissza, mert «mán megettük». A disznó értékét ez alkalommal harminc forintra taksálja, mert «ez a gyesznó sokkal nagyobb volt.»

A pap meg akarja győzni a parasztot, hogy micsoda ostoba dolog a lopás, mikor úgyis csak meg kell téríteni a lopott jószág értékét. Sokkal okosabban cselekszik tehát, ha jövőben nem vonja magára az ég büntetését, s a rajtakapás veszedelmét, hanem egyenesen megvásárolja szomszédjától a disznókat.

A paraszt megvakarja a füle tövét:

— Igén ám, csak hogy ez mégis egészen más. Ha lopom a gyesznókat, én mondom meg mi az áruk, de ha vásárlom őket, akkor a gazdájuk. S így egy kicsit sokba kerülnének.

—arzer—

==== SZERKESZTŐI ÜZENETEK ====

B. József-körút. Önnek igaza van. Mi is azt hisszük, hogy Stanoj Miklós úr a legjobb magyar billiárd játékos. Hely szűke miatt most nem foglalkozhatunk a művészet e nemével bővebben. Majd sorra kerül.

Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár igazgatósága mult napokban tartott ülésében az 1899-ik évi vagyonmérleget jóváhagyta. A tiszta nyereség, hozzászámítva az 1898-ik évről átvitt nyereségmaradványt és bőséges leírások mellett 1.434.797 frt 96 krajcárra rúg s az igazgatóság elhatározta, hogy február 17-ére egybehivandó közgyűlésnek indítványoztassék, miszerint a tiszta nyereségből az alapszabályszerű levonások után a részvényeseknek úgy mint a mult évben rész-

vényenkint 62 frtnyi (124 K.) osztalék kifizetessék és 351.269 forint 57 krajcár (702 539-14 K.) mint nyereség az 1900-ik évre átvitessék.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 1899. zárszámadása a következő adatokat tünteti fel: Mérleg-számla. Vagyon: Pénztárkészletek 8,081.167 korona, váltótárca 66,577.936 korona, előlegek értékpapírokra folyó számlákban 36,982.943 korona, lombard előlegek és report 11,575.554 korona, jelzálog-kölcsönök záloglevelekben 125,655.743 korona, községi kölcsönök kötvényekben 139,818.877 korona, kölcsönök készpénzben 2,700.945 korona, hátralékos jelzálogi törlesztési részletek 1,436.509 korona, a záloglevelek biztosítéki alapja 6,689.400 korona, a községi kötvények biztosítéki alapja 7,382.375 korona, saját záloglevél- és kötvénytárca 11,955.482 korona, banképület 630,000 korona, értékpapírtárca 24,506.565 korona, befizetések szindikátusokba 4,051.044 korona, a nyugdíjalap intézeti záloglevelekben 1,622.432 korona, a hivatalnokok betegsegélyző alapjának értékpapirjai 36,000 korona, különféle alapítványok értékpapirjai 74,600 korona, befizetések betéti társaságainknál (commanditek) 2,048,000 korona, adósok 30,437.586 korona, a központ- és fiókintézetek leltára teljesen leírva: összesen 482,273.156 korona.

A belvárosi takarékpénztár részvénytársaság igazgatósága mai ülésében megállapította az 1899-dik évi zárszámadásokat. A felügyelő-bizottság által is megvizsgált és helybenhagyott mérleg 226.423 frt 26 kr. tiszta nyereseménnyel zárul, mely a részvénytöke mintegy 9°/_o-os kamatozásának felel meg. Az igazgatóság a f. évi februári ára egybehivandó közgyűlésnek azt fogja javasolni, hogy megállapított 226,423-26 forint nyereseménnyel az alapszabályszerű illetmények levonása után 150,000 frt, azaz részvényenkint hat forint (6°/_o) osztalékra fordítassék, 30,000 frt tartalékba helyeztessék, 3000 frt a nyugdíjalapra fordítassék, 8321-18 frt pedig új számlára vitessék elő.

FOGÁK

4 koronáért, a nélkül, hogy a gyökeret el kellene távolítani, szájpaddalással s a nélkül is (hidmunka). Foghuzás fájdalom nélkül. (Cocain injectio.) Igen tartós fogtömés. **Fogkoronák gyökerekre** illesztetnek. **Fogorvos dr. NEUFELD, Kossuth Lajos-utca 14. — Vasár- és ünnepnapokon délután 4 óráig.**

KÁVÉ

	frt		frt
4 ¹ / ₂ kg. Honduras kávé	6*30	4 ¹ / ₂ kg. afr. Mocca-kávé	6*25
4 ¹ / ₂ ,, Jáva-kávé	6*25	4 ¹ / ₂ ,, gyöngy-kávé	6*30

Szétküldés bárhová bérmentve, utánvétellel vagy a pénz előleges beküldése mellett. A posta-csomag vegyes fajokból is összeállítható.

≡ **NÉMETH VIKTOR** ≡

Budapest, VIII., József-körút 44/c. szám.

HÁZASULANDÓKNAK VALÓ TANÁCSOK

IRTA MARCEL PRÉVOST

Nem tudom, látta-e Augier Emilének «Philiberte» című darabját. Megvan az a megbocsáthatlan hibája, hogy rossz versekbe írta a szerző, de elragadó jelenetei vannak. Philiberte, a hősnő, gazdag, előkelő és — csúnya. Bizalmatlan a kérőivel szemben. Végre kerül eléje egy, a ki tetszik is neki, de a szörnyű félelem, hogy csak «eszközként» kéri, «nem»-et mondhat vele. Abban a jelenetben, a melyről én beszélek, az illető kérő tényleg szerelmes és betelvé azzal, hogy örökké csak kosarat kapjon, egyszerűen azt kívánja a leánytól, hogy legyen a kedvese. És íme: Philiberte boldog. Nem a hozományát, de őt magát óhajtják!

Kedves Emile, nem szeretnék kellemetlen dolgot mondani magának, de — maga ez a Philiberte. Úgy értem, hogy nagyon sok leány előtt ön ugyanaz, a mi Philiberte volt a kérők szemében: jó partie.

Valamint ő, maga is csak akkor lehet nyugodt, ha megbizonyosodott abban, hogy maga kell és nem a pénze, vagyona. A míg a leány nem mondja: Tégy velem, a mit akarsz, a tied vagyok, addig csak jó partienek, Philibertének tekint.

Még egyszer rá kell utalnom az adott tanácsom erkölcsös voltára. Ne zavarja meg a fiatal leányok nyugalmát az élvezet kedvéért, hogy szerelmeseknek lássa őket; még kevésbbé szabad megfosztania a virágot szirmaitól.

Csak azt az egyet mondom: Ha kiválasztotta jóvendőbelijét, csak akkor kérje a jobb kezét, ha az feltétlenül odanyújtotta már mind a kettőt.

Hosszú a levél, kedves Emile; hiábavaló módon még hosszabbra is elnyúlna, ha azt akarom magyarázni, hogyan nyerje meg a leány szerelmét.

Ön tetszett már sok asszonynak, ugyanazokkal az eszközökkel megnyeri majd a leányokat is, hiszen ezek tényleg már igazi asszonyok.

A nagy titok: ki ne ejtse a szavakat, a melyek megtörik a varázst, a szavakat: «házasodni akarok.»

Miután megtanítottam a művészetre, mint háza-

sodjék, elmondom majd a nézetemet a házasság célszerűségéről is. Kell házasodni, igen vagy nem? Kell-e egyáltalán megházasodni, igen vagy nem?

E kérdések eldöntését, valamint levelezésem végét, mint a hogy a bíróság mondja — elnapoltam a jövő hétre.

Clairette.

VÉGSŐ KÖVETKEZTETÉSEK.

Négy levelemmel, kedves Emile, nyugodtan engedhetném belevezni a házasság révébe.

Úgy beszéltem önhöz, mint oly férfihoz, a ki szilárdan eltökélte, hogy megházasodik; megkísérlettem, hogy képét adjam a mai menyasszonyoknak és megmutattam, mint hódítsa meg a leányt, a kit kiválasztott.

De magáról az elhatározásról nem beszéltünk még eleget.

Hogy két oldala van az éremnek, azt bizonyára maga is érzi. Megadja-e majd a házasság mindazt a boldogságot, a melyre képes és elégedettebb lesz-e azután, mint a milyen nőtlen korában volt? Gyakoriak-e a boldog házasságok?

Ez az, a miről még elakarom mondani a nézetemet — az olyan asszony nézetét, a kivel az élet véletlenül megismertette úgy az egyik, mint a másik esetet.

Úgy-e, barátom, egy pontban megegyezünk mindannyian, a hívők ép úgy, mint a kételkedők: csodáljuk rendkívüli szépségét a házasságnak, a milyen az ősi formájában volt. Két lény, a ki szereti egymást, egyesül a világ szeme láttára, megesküsznek, hogy egymáséi lesznek, s nem hagyja el egyik a másikat. A férfira nézve nem létezik többé más nő — az asszony nem lát többé más férfit: megingathatatlan szerelmük testté válik számos gyermek alakjában. Ilyen az eszményi házasság — a házasság, a mely kölcsönös hűségen alapszik és a melynek célja a család.

Vigasztalhatatlan vagyok, de meg kell vallanom, mit gondolunk a szívünk legmélyén: az eszmény,

a mely eredetileg alapját képezi a házasságnak, oly kevésbé egyezik meg a valóval, hogy a regényes költészetben sem találkozunk már vele: a könyvek s a színház sem akarnak tudni róla. De azért ne mondja, hogy ezek ásták alá a házasságot. Az irodalom az erkölcsökkel halad, de távol van tőle, hogy új erkölcsöket teremtsen.

Mit ér, hogy felháborodnak miatta és szidják a pogány erkölcstelenséget!?

Tény az, hogy a modern házasság oly frigy, a mely külső kényelmen alapszik: a férjnek némán megengedik, hogy hűtlen legyen; az asszonynál türik a hűtlenséget, a míg az botránynya nem fajul — gyermekek pedig csak úgy születnek, ha a szülők akarják, vagy előre megállapodtak ebben.

A frigyét különféle okokból fel lehet bontani, a legfontosabb ok erre, ha a hitestársak meg-egyeznek abban az óhajban: váljunk el!

A három tulajdonság, a mely az eredeti, tipikus házasságot kitüntette: felbonthatatlanság, hűség, termékenység — nem létezik többé.

Azt hiszi túlozok? Nem, barátom. Ha akarja, tekintsük meg közelebbről e három ismertető jel mindenikét. Vegyük elsőnek a válást.

A törvényadó csak kibúvónak tekinti a tarthatatlan helyzetekből; a hibásan foganatosított eljárás revíziójának; a tévedés elhárításának, úgy-e? De az erkölcsök logikája csak egyszerűen felbontását látja benne a rettenetes örökös frigynek, a melyet a házasság azelőtt megkövetelt.

Forgassa a dolgot, a hogy akarja: a melynek kötelékéből megengedett módon újra kibujhatunk, már csak egy törvényesen elismert bérszerződés. A tiszteletreméltó eskü «örökké!» elvesztette nemes jellegét, önfeláldozó lemondását.

És a mi még ennél is rosszabb: még ma is esküdnek így, de azzal a szörnyű néma fentartással: «Örökre... ha csak...!»

És a hűség? Beszéljünk komolyan, kedves Emile: maga, a kinek a lelkét olyan sok házasságtörés nyomja, csak nem akarja ismétetni azokat a banális frázisokat, a melyeket már oly gyakran hallottam: hogy még vannak kitünő házasságok; hogy még sok kicsi asszony hű az urához és nem is lenne képes rá, hogy azt megcsalja stb.

Igenis, barátom, vannak hű feleségek és megkísérlettem, hogy tapasztalataim, megfigyeléseim alapján meghatározzam azoknak számát; de hát

nagyon hosszadalmas lenne, ha magát is végig akarnám vezetni e számadáson; de meg aztán, ha gondolkozik egy kicsit, egymaga is eljut a végeredményre.

Franciaországban a népnél, a munkásokat és parasztokat értem, az asszony hűsége valóságos csuda; úgy-e, ezt maga is tudja? A legmagasabb, a mondain körökben — úgy-e, erről jobb, ha hallgatunk? Megmarad még a szerény polgári osztály; ott jobb a családi élet — alkalom híján. Ha összegezzük mind az osztályokat, az én számításom szerint ötvenre csak egy hű asszony esik, vagyis két százalék. Különben, önök férfiak megbosszúlják magukat: ezer, nem, kétezer férjre, jut-e csak egy hű is?

Valamint a hűség, a feloldhatatlanság, — eltűnt a modern házasságból a termékenység is.

Nagyon sok fiatal leány árulta már el nekem a tervét, a melyet önnek nem mondhatnak el attól való félelmükben, hogy eleve is elijesztik: «Legalább három évig nem kell gyerek». Másoknak egyáltalán nem kell, és miután a férfiak is nagyon gyakran így gondolkoznak, a házasság eleitől fogva így alakul!

De, tudj isten, gyerek mégis csak van — mert a természet süket a természetellenes számításokkal szemben.

A házasság egyszóval oly intézmény, a mely a család ellen irányul, vagy legalább is annak bizonytalanul megnagyobbodása ellen.

Az imént kimutattam a férjes asszonyok hűségének statisztikai számát, akarja, hogy ugyanezt tegyem a termékenységről is? Ebből aztán megláthatná, milyen sok a gyermektelen házasság.

Miután megfosztották a házasságot a három főfeltételétől, a mely nemesítette, a mely különlegessége volt, mi maradt még meg belőle?

A futó frigy, a mely a közös érdek kényelmes voltán és ama szükségleten alapszik, a melyet egyik nem érez a másiknak állandó jelenléte után. Az ilyen feltételek mellett való egyesülés, semmi esetre sem jogtalan; csak ne kívánja, hogy a csudálat és tisztelet hangzatos szavaival beszéljenek róla.

Hogy a szabad szerelem lehet éppen olyan tiszteletreméltó, mint a házasságbeli, oly igazság, a mely mindinkább utat tör magának.

(Vége köv.)

